

Pazyra, Stanisław

"Nad Bugiem, Ugoszczą, Wilczą. Z przeszłości regionu sadowieńskiego", Tomasz Szczehura, Warszawa 1967 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 3, 440-441

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skich i obcych, zwłaszcza że wstęp przetłumaczony jest na języki obce: angielski, francuski, niemiecki i rosyjski, podobnie jak podpisy pod ilustracjami (umieszczone na przedłużce). Szkoda, że nakład tylko 7-tysięczny,

gdy się weźmie pod uwagę prawie nieograniczone możliwości stałej sprzedaży tej książki w księgarniach.

A. Zwoliński

Opracowania szczegółowe

Tomasz Szczechura, *Nad Bugiem, Ugoszczą, Wilczą. Z przeszłości regionu sadowieńskiego*, LSW, Warszawa 1967, ss. 182 + 3 mapy.

Na żywy poklask i uznanie zasługuje inicjatywa T. Szczechury opracowania zarysu dziejów regionu sadowieńskiego. Pracę tę zaliczyć należy niewątpliwie do pionierskich. Jest to bowiem pierwsza chyba praca poświęcona dziejom jednego z ciekawszych regionów wiejskich na Mazowszu. Dzieje terytorium obecnego woj. warszawskiego, jak i dawnego historycznego Mazowsza należą do najmniej zbadanych i opracowanych, i to zarówno jeśli chodzi o czasy dawniejsze, jak i najnowsze. Dotyczy to przy tym nie tylko dziejów poszczególnych miast i regionów, ale także najważniejszych choćby problemów. Ten stan rzeczy sprzyjał szerzeniu się błędnych i krzywdzących dobre imię Mazowsza opinii, a co gorsze — utrudniał ogromnie zrozumienie zachodzących procesów gospodarczych, społecznych i politycznych oraz ich prawidłowości w rozwoju historycznym. Żywe zawsze zainteresowanie naszego społeczeństwa własną przeszłością niepomniernie wzrosło w ostatnich czasach. W znacznej mierze przyczyniły się do tego różnego rodzaju jubileusze i sesje popularnonaukowe, organizowane w okresie Milenium. Aby zaspokoić to narastające zapotrzebowanie społeczne, badacze i miłośnicy naszej przeszłości przystąpili do opracowywania dziejów przede wszystkim poszczególnych miast. Dotychczas brak natomiast opracowania poświęconego przeszłości regionu wiejskiego.

Wypełnienie tej dotkliwej luki zapoczątkował właśnie T. Szczechura.

Ta niezmiernie ciekawa i pożyteczna publikacja rzuca wiele nowego światła na układ miejscowych stosunków i pozwala śledzić zachodzące przemiany w mazowieckim środowisku wiejskim. Przede wszystkim z pracy tej wynika, że w pewnych regionach nie miasta, ale właśnie pewne wsie stanowiły istotne centra życia gospodarczego i kulturalnego, a nawet administracyjnego. Dla regionu położonego na lewym, tj. południowym, brzegu Bugu takim centrum stała się wieś Sadowne. Dzieje tego właśnie regionu przedstawia autor w tej stosunkowo niewielkiej, bo zaledwie 182 strony liczącej pracy.

Jasno i przejrzysto, opierając się na nie wykorzystanych dotychczas materiałach źródłowych — zarówno archiwalnych jak i opublikowanych — oraz na skąpej bardzo literaturze dotyczącej tego regionu, kreśli autor w 8 rozdziałach jego dzieje od czasów najdawniejszych po dobę obecną. Aby obraz był możliwie pełny i bardziej zrozumiały dla czytelnika, przy omawianiu występujących procesów społeczno-gospodarczych nie pomija tak ważnych momentów, jak np. środowisko geograficzne lub miejscowe nazewnictwo. Wychodząc zaś z założenia, że „wszystko, co się działo nie tylko na Mazowszu, ale i w całej Rzeczypospolitej Polskiej, w ten lub w inny sposób od-

bijało się na życiu naszych przodków”, miejscowe stosunki przedstawia na dość szerokim tle.

Kompozycja i układ pracy uwzględnia w całej pełni hierarchię poruszonych zagadnień, a przyjęte cezury odpowiadają całkowicie zachodzącym przemianom. Po omówieniu więc dziejów regionu sadowieńskiego w średniowieczu do końca XV wieku, autor kreśli obraz jego rozwoju w czasach Odrodzenia (XVI w.), a następnie jego upadek gospodarczy w okresie ogólnego regresu gospodarczego i kulturalnego w XVII i XVIII stuleciu. Czasom porobiorowym poświęca dwa kolejne rozdziały, z których pierwszy obejmuje okres od rozbiorów aż do roku 1864, a drugi zaś — od uwłaszczenia włościan do odzyskania niepodległości. Czasom najnowszym natomiast autor poświęca trzy rozdziały, omawiając kolejno stosunki panujące w okresie międzywojennym oraz w czasie drugiej wojny światowej. Ostatni rozdział poświęca przedstawieniu wielostronnych i chlubnych osiągnięć tego regionu w Polsce Ludowej. Wprawdzie ze względu na wyznaczone limity ograniczył się do dość pobieżnego tylko przeglądu przemian społecznych i gospodarczych, ale podkreśla ich wielką doniosłość i wszechstronność. Skreślony obraz istniejących obecnie stosunków, panujących w Sadownem i w całym

tym regionie, świadczy o imponujących wprost osiągnięciach, a porównanie obecnego stanu z dawniej istniejącym pozwala prześledzić długą drogę, jaką przebyła wieś mazowiecka w swym rozwoju.

Zasługą autora jest niewątpliwie pokazanie tych wszystkich przemian, jakie nastąpiły na wsi mazowieckiej, a których konsekwencją stało się podniesienie na niebywały dotychczas poziom nie tylko życia gospodarczego i kulturalnego, ale — i to przede wszystkim — rozbudzenie i kształtowanie pełnej świadomości społecznej ludności tego regionu.

Całość pracy zyskała bardzo dzięki licznym ilustracjom o charakterze dokumentalnym oraz zamieszczeniu trzech mapek, które pozwalają czytelnikowi na zorientowanie się w położeniu regionu i jego charakterze geograficznym. Skromna zaś, ale estetyczna szata graficzna książki przyczyni się niewątpliwie do jej poczytności.

Należy przy tym podkreślić, że T. Szczechura, znany historyk i działacz społeczny, dał dobry i godny naśladowania przykład zdrowego patriotyzmu, a jego pionierska praca stanowi ważny przyczynek do poznania i spopularyzowania dziejów Mazowsza.

Stanisław Pazyra

Elżbieta Balcerzak, *Zaopatrzenie w wodę miast mazowieckich w drugiej połowie XVIII wieku*, (w:) „Studia z dziejów rzemiosła i przemysłu”, t. VII (1968), s. 29—152. Résumé: Nadbitka, Wrocław—Warszawa—Kraków 1968.

W szybkim tempie postępująca urbanizacja i uprzemysłowienie Mazowsza wywołuje zapotrzebowanie społeczne na prace badawcze również w dziedzinie kultury materialnej. Poważnym dorobkiem w tym zakresie może poszczycić się także Instytut Historii Kultury Materialnej PAN. Jego

to staraniem ukazują się nawet osobne wydawnictwo seryjne pt. „Studia z dziejów rzemiosła i przemysłu”, w którym to wydawnictwie ukazało się sporo cennych publikacji poświęconych tejże problematyce. Ostatnio w wymienionych „Studiach” ukazała się bardzo pożyteczna i interesująca praca dr